

Fragmenta in Proverbia

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΔΥΜΟΥ ΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΝ. EX DIDYMI IN PROVERBIA SALOMONIS COMMENTARIIS.

39.1621

Παροιμία ἐστὶν οἶον, Γλυκὺς ἀπείρω πόλεμος, καὶ, Ῥανὶς ἐνδεδουλοῦσα κοιλαίνει πέτραν. Ἡ παροιμία εἴρηται· Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἔτι τῶν τρίβων οὐσῶν ἀσήμων, τὰ νῦν προσαγορευόμενα μίλια παρὰ Ῥωμαίοις, τότε σημεῖα καλούμενα, οἱ παλαιοὶ κατὰ τινὰς τῆς ὁδοῦ τόπους ἐτίθεσαν, καὶ τούτοις ἐπέγραφόν τινα ζητήματα. Τοῦτο γὰρ ἐποίουν δυοῖν ἔνεκεν, τοῦ τε γνωρίζειν τὸν ὁδούοντα τὸ ποσὸν τῆς ὁδοῦ, καὶ τοῦ, ἀναγινώσκοντα τὸ ἐπίγραμμα, καὶ περὶ τὴν τούτου σαφήνειαν γινόμενον, τοῦ καμάτου ἐπικουφίζεσθαι. Οἶμος γὰρ λέγεται ἡ ὁδός. 39.1624 Στ. β'. Τὸ γινῶναι λόγους φρονήσεως, κυρίως ἐστὶ τῆς ἀρετῆς δηλονότι, ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταὶ σαφηνίζουσιν, ἐκδεδωκότες ὡς, οὐ φρονήσεως, ἀλλὰ συνέσεως λόγους. Ἡ λόγους φρονήσεως φησι τοὺς σοφισματώδεις καὶ πανουργουμένους. Στ. γ'. Ἐλέγχων ὁ λόγος τοὺς ἐπιμορφαζομένους τὴν δικαιοσύνην, καὶ λέγοντας ἔχειν αὐτὴν ὡς δεῖ, φησὶν· Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε, εὐθείας κρίνατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Στ. δ'. Ἀκούω τοῦ Θεοδοτίωνος ἐρμηνείαν, ἣν ἐξέδωκε καὶ Σύμμαχος, ὅτι πρόβλημα ἐκδεδώκασιν. Τί οὖν ἐστὶν ὁ σκοτεινὸς λόγος· Ὁ συγκεχυμένος κατὰ τε λόγον καὶ διάνοιαν καὶ φράσιν· οἶον τὸ παρὰ τῷ προφήτῃ Ἡσαΐα· “Οὐαὶ γῆς πλοίων, ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας! Ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα, καὶ ἐπιστολὰς βιβλίνους ἐπάνω τοῦ ὕδατος.” Οὐδὲν γὰρ τούτων οὔτε ἐν παραβολαῖς τὴν λέξιν σαφῆ ἔχει, οὔτε μὲν ἱστορίας διήγησιν φανεράν. Καὶ τοῦ μὲν αἰνίγματος ἔστι νοεῖν τὸ ῥητόν, τοῦ δὲ σκοτεινοῦ λόγου οὐδὲ τὸ ῥητόν. Σκοτεινὸς μὲν λόγος γενικῆ ἐστὶ φωνή· ἡ δὲ παραβολή, ἰδική· σκοτεινὸς δὲ, οὐ τὸν κατὰ στέρησιν φωτὸς, ἀλλὰ τὸν κεκρυμμένον, ὡς σκοτίζεσθαι τὸν ἀγνοοῦντα. Ῥήσεις δὲ τὰ καλλιπεπῆ ἀποφθέγματα· αἰνίγμα δὲ, λόγος μετ' ἐπικρύψεως σημαίνων τὸ ἀληθές· ὁποῖόν ἐστὶ τὸ, “Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς πύλας σου, καὶ καταφαγείτω πῦρ τὰς κέδρους σου.” Στ. ε'. Ἀληθὴς γὰρ φόβος, ἡ κατὰ σεβασμὸν εὐλάβεια· σύνεσις δὲ, ἀγαθή. Εἰς τόδε ὑποστικτέον. Οὐκ ἀρκεῖ γὰρ εἰς μακαριότητα τὸ εἰδῆσαι τὸ ἀγαθόν, εἰ μὴ καὶ πράττοι τις αὐτό· εὐσέβεια δὲ εἰς Θεὸν, ἀρχὴ συνέσεως. Στ. ς'. Πατὴρ μὲν δικαίων, ὁ Θεός. Πᾶς γὰρ ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγένηται. Μήτηρ δὲ ἡμῶν, ἡ Ἐκκλησία, ἥς νυμφίος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Θεσμοὶ δὲ, αἱ ἀποστολικαὶ διατάξεις. –Εἰ καὶ ἀναγωγὴν ἔχει τὰ προκείμενα, ἀλλ' ἐφαρμόζονται καὶ τοῖς κατὰ φύσιν γονεῦσιν, ὅταν θεοσεβεῖς ὄντες ἀνατρέφωσι τὰ τέκνα. Ὄντος δὲ ἀνδρὸς τοῦ διδασκάλου, τοῦ γεννήσαντος διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοὺς παιδευομένους, σύζυγος τούτῳ καὶ μήτηρ τῶν τεχθέντων ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, μᾶλλον δὲ ἡ ἐκκλησιαστικὴ γνώμη καὶ πολιτεία. Ἦν τοίνυν ἐμοῦ, φησὶ, τοῦ παροιμιαστοῦ, νῦν ὡς καθηγητοῦ καὶ πατρὸς, νῦν δὲ σοφίας καὶ ἀρετῆς ἀντὶ μητρὸς κατακούσης, στεφθήσῃ χαρίτων στεφάνῳ, καὶ τὸν τράχηλον κοσμηθήσῃ κλοιῷ, ἐκ νοητοῦ χρυσοῦ καὶ κόσμου κατεσκευασμένῳ. Ὑψηλὸν γὰρ στεφάνου ὄν ἀναδεῖται ἡ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου κεφαλὴ, ἡ τῶν ἀρετῶν περιοχὴ, χάριτες ὀνομαζόμεναι τυγχάνουσι. Συμφώνως τῷ στεφάνῳ, νοητῷ ὄντι, ἐκκληπτέον καὶ τὸν χρυσοῦν κλοιὸν ἐπιβαλλόμενον τῷ τῆς ψυχῆς τραχήλῳ, τουτέστι τῷ ὑποτακτικῷ αὐτῆς. Στ. ζ'. Κορυφὴν δὲ καὶ τράχηλον λέγει τὸν νοῦν· κλοιὸν δὲ χρύσειον, τὴν γνῶσιν καὶ τὸν νοητὸν τῆς ψυχῆς κόσμον· ἢ κλοιὸς χρύσειος, ἡ ὑποταγὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ τῶν θείων λογίων περιοχὴ. 39.1625 Στ. ι'. Καὶ τὸ σὺν ἄλλοις μὲν ἀμαρτάνειν

1

κόλασιν ἐπιφέρει· ἄνδρες γε μὴν ἀσεβεῖς, οἱ ἐν κακίᾳ τέλειοι. Στ. ια΄. Κρύπτουσιν εἰς γῆν, οὓς ἂν πείσωσι τὰ ἐπίγεια φρονεῖν· ἄνδρα δὲ δίκαιον νοήσεις τὸν οὐράνιον ἔχοντα φρόνημα. Δύναται δὲ ταῦτα νοεῖσθαι καὶ εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὸν τῶν Ἰουδαίων λαόν. Τὸ ἱκανὸν ἢ Γραφὴ δηλοῖ διὰ τοῦ καταπιεῖν, ὡς ἐν τῷ· “Ἴνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ τοιοῦτος.” Φασὶν οὖν, ὅτι τὸν οὐράνιον ἔχοντα φρόνημα καθελόντες καὶ νικήσαντες, εἰς ἑαυτοὺς μεταστήσωμεν, ὥστε τὰ ἐπίγεια φρονεῖν. Ζῶν δὲ καταπίεται ὁ δόξαν ἔχων ὀρθὴν περὶ τῶν πρακτέων, καὶ ταύτην ἀποβαλὼν. Στ. ια΄. Βουλὴν δὲ λέγει τὴν προαίρεσιν, καθ’ ἣν αἰρούμεθα τὰ πρακτέα ποιεῖν, ἢ καὶ μὴ· ἔννοιαν δὲ τὴν περὶ τὰ θεωρητὰ, ὥστε καταλιμπάνειν αὐτὰ, καὶ Θεῷ προσοικειοῦσθαι, τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ὅση δύναμις φυλάττεσθαι. Στ. γ΄. Ἐν ἔξει τὰς ἀρετὰς ἔχων, μὴ ἐπιπολαίως καταρράθυμων αὐτῶν, οὗτος ἔχει αὐτὰς γεγραμμένας ἐπὶ πλακὸς τῆς ἑαυτοῦ καρδίας, ἐπὶ τοῦ βάθους δηλαδὴ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἥτοι τῆς διηνεκοῦς ἐπιθυμήσεως, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας μὴ παρατρέπη σε. Στ. η΄. Σῶμα τὸ ἄθροισμα τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς λέγω· ὅσα, αἱ στερεαὶ δυνάμεις αὐτῆς· πάντα γὰρ τὰ ὅσα ἡμῶν ἐροῦσι· Κύριε, Κύριε. Στ. ιζ΄. Δεξιὰ αὐτῆς, ἢ τῶν θείων ἐπιστήμη, ἐξ ὧν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἀριστερὰ δὲ, ἢ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσις. Στ. ιη΄. Ἐνταῦθα πάλιν ξύλον ζωῆς τὸν σταυρὸν ὀνομάζει. Τοῖς γὰρ εἰλικρινῶς ἐξηρητημένοις ἐν τῷ Χριστῷ ἢ διάφορος ἐκ τοῦ ξύλου ἀποστάζει ζωὴ· τοῖς δὲ ἐπερειδομένοις ταῖς κρηπίσιν αὐτοῦ βεβαίως ὄχυρὰ πέπηγεν ἀκλινῶς, οἷα δὲ καὶ ἐπὶ Κύριον ἀσφαλῶς ἰδρυμένοις. –Εἰ δὲ ξύλον ζωῆς, ἢ σοφία τοῦ Θεοῦ· δικαίως κεκώλυται μεταλαβεῖν αὐτῆς ὁ Ἀδάμ. Εἰς γὰρ κακότεχνον ψυχὴν σοφία οὐκ εἰσελεύσεται· ἐπεὶ ἀπὸ καρπῶν δικαιοσύνης φύεται δένδρον ζωῆς. Μὴ εὐρηκῶς δὲ τίνι ὁμοιώσει τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον, εἰς ἑαυτὸν μεταστρέφει τὸν λόγον, λέγων ὡς ἐπὶ Κύριον· Ὁ γὰρ ἐπερειδόμενος ἐπ’ αὐτῇ, ἅτε δὴ εἰς Θεὸν ἐλπίζων, ἐστὶν ἀσφαλῆς. Στ. κ΄. Ἀρμόττει τοῦτο καὶ νῦν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, σοφία καὶ φρονήσει ὄντι Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ ἢ πιστὴ γῆ ἐστίν, ἑκατονταπλασίονα καρποφοροῦσα· αὕτη δὲ ἐκ τῆς πίστεως τῆς σοφίας γίνεται σοφὴ, θεμελιούντος αὐτὴν ἐπ’ αὐτῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἐδράζει γὰρ αὐτῇ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διδασκαλίας, πῆξιν ἀπὸ σοφίας ποιούμενος ἐν αὐτῇ, καὶ ἀεὶ προκόπτουσαν αὐτὴν ἀποδεικνύς· οὐρανὸν δὲ ἐργάζεται καθαρῶτατον κτίσμα, ἀγγέλων καὶ τῶν νοερῶν οὐσιῶν οἰκητήριον. Λαβοῦσα δὲ αἴσθησιν τοῦ ὄντος, καὶ κατανοοῦσα τὴν τῶν πραγμάτων ἀκρίβειαν, οἷον τὸ πο 39.1628 λύβυθον τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων, νέφη ταῦτα προσεῖπεν ἢ νέφη τοῦς προφήτας ἐκάλεσε, δρόσον τὴν διδασκαλίαν. Μὴ ἐκτὸς γένῃ τοῦ ποτίμου τῆς ζωῆς ὕδατος. Βουλὴν δὲ λέγει τὴν περὶ πρακτέα κίνησιν· ἔννοιαν, τὴν περὶ τὰ θεωρητικά· τράχηλον τὴν αὐτὴν ψυχὴν εἶπε, τὴν βαστάσασαν τὸν ζυγὸν τοῦ Κυρίου. Ὡσπερ δὲ ὁ τράχηλος τοὺς στηθοδέσμους περικεῖται, οὕτως ἡ ψυχὴ τὰ τοῦ Θεοῦ γέρα κομιεῖται ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇδε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Τῶν ἀσεβῶν καὶ τὰ ἐπίδοξα κεκατήραται· τῶν δὲ δικαίων καὶ τὰ εὐτελέστερα ἠύλογηται. Οἶκον δὲ λέγει τῆς λογικῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις· ἐπαύλεις δὲ, τὰς τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ· ἐν αὐταῖς γὰρ τὰ ἄλογα διατρίβουσι πάθη. Στ. η΄. Τιμὴ σοφίας, ἢ τήρησις τῶν ἐντολῶν· σοφία δὲ ὁ Χριστὸς, οὗ νύμφη ἢ διὰ τῶν ἀρετῶν τιμῶσα αὐτὸν ψυχὴ, ἥτις ὑπ’ αὐτοῦ περιληφθήσεται. Στ. κ΄. Καθάπερ νηπίῳ τινὶ παιδίῳ ἔπαθλα ἀεὶ ταῖς προσοχαῖς τίθησι, καὶ διεγείρει ἔξω που διεπτοημένον. Πηγαὶ δὲ ζωῆς, αἱ ἀρεταί, ἀφ’ ὧν τὸ ζῶν ὕδωρ, ἢ γνώσις ἢ τοῦ Χριστοῦ.

Τῷ κατὰ σοφίαν προκόπτοντι, πολλαὶ πηγαὶ, καὶ οὐ μία γίνεται· ἀλλὰ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν. Τοῖς τὰς παραινέσεις, φησὶ, φυλάττουσι ταύτας, ζωὴ γίνονται· αὐταὶ τὸ ἄθλον. Στ. κς΄. Τὴν κατὰ τὸν βίον πορείαν ὀρθῶς βάδιζε, φησὶ. Πόδες εἰσὶ τῆς ψυχῆς αἱ μεταβατικαὶ ταύτης ὁρμαί· μεσότης γὰρ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ. Στ. β΄.

Μὴ πρόσεχε ἀπατηλῆ διδασκαλία, διὰ τῆς χρηστολογίας δελεαζούση, τουτέστιν αἰρέσει, καὶ τῆ εἰδωλολατρία, καὶ ματαίοις ῥήμασι. Στ. γ'. Μέχρι τῆς ἀκοῆς, αὐτῶν τὸ καλόν. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἀπάτη· τὸ μὲν ὀλέθριον κρύπτειν εἴωθε, προβάλλεται δὲ τὸ ἡδὺν, ὥστε ἐλείν· ἢ γὰρ ἂν εὐθέως ἀπεπήδησαν. Ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τὸ ἡδὺν ἀποκρύπτει, τὸ δὲ ἐπίπονον προτίθησι. Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἀπορρεῖ, ἀλλὰ, Ἀποστάζει ὡς μὴ προσκορῆ γενέσθαι τὴν πικρίαν, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς· οὐχ ὅσον τὸ ἡδὺν, τοσοῦτον τὸ πικρόν· ἀλλὰ πολλῶ πλέον. Στ. η'. Ὅδον εἶπεν ἐνταῦθα τὸν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὀδεύοντα νοῦν· ἢ τάχα τὴν ἀρετὴν προστάσσει χωρίζειν ἡμᾶς ἀπὸ κακίας. Στ. ια'. Τουτέστιν ἐν γήρα· ἢ διὰ τοῦ κατατριβῆναι τὰς σάρκας, τὴν ἀκολασίαν δηλοῖ φθορὰν τινα οὔσαν. Στ. ιβ'. ιδ'. Εἰσάγει τὸν διαφθαρέντα κακίζοντα ἑαυτὸν, ὡς μισήσαντα παιδείαν, καὶ φησιν· Ἀπολοίμην ἂν καὶ διεφθάρην, κατατρίψας τὰς σάρκας μου ἐν ἀσωτίαις, καὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν μικροῦ δεῖν προηκάμην. Διὸ φανερόν ἐγένετο τὸ ἐπιτίμιόν μου ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας καὶ Συναγωγῆς. Μετανενοηκός γὰρ ἢ φωνῆ, καὶ μὴ γεγονότος ἐν ᾧ παρ' ὀλίγον γεγένηται. Ὅμοιον καὶ τὸ, “Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβή 39.1629 ματά μου.” Ἀνανήψας γὰρ καὶ αἰσθηθεῖς, Ποῦ ἔστι, λέγει, τὸ παρὰ μικρόν; Πῶς οὖν ἔνι τὴν ἐκ τῆς φύσεως μανίαν παραμυθίσασθαι; Στ. ιε'. Ἡ γνῶσις καὶ φρέαρ ἔστι, καὶ πηγὴ· τοῖς μὲν προσερχομένοις ταῖς ἀρεταῖς φρέαρ ἔστι· τοῖς δὲ κατ' αὐτὰς τελειωθεῖσι, πηγὴ. Λέγεται δὲ ἡ γνῶσις καὶ μήτηρ, καὶ γυνή, καὶ ἀδελφή· μήτηρ, ὅτι δι' αὐτῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου γεγεννήμεθα· γυνή, ὅτι συνοῦσα τίκτει ἀρετὰς καὶ ὀρθὰ δόγματα· ἀδελφή, ὅτι ἐξ ἑνὸς Θεοῦ γεγονάμεν. Καὶ εἶπα τὴν σοφίαν ἀδελφήν. Στ. ις', ιζ'. Ὅρα ὡς οὐ μόνον τῆ ἀφθονία τὴν εὐκολίαν ἐνδείκνυται, ἀλλὰ καὶ τῷ μηδένα κοινῶν ἔχειν τῆς ἀπολαύσεως· διπλασιάζει δὲ αὐτὸ καὶ κτῆσιν ἀποκαλεῖ· οἶδε γὰρ τὴν τοῦ πράγματος ἡδονήν. Στ. η'. Κἂν τὴν φυσικὴν τῶν ἀλόγων ἐργασίαν μίμησαι· ἢ ἴσθι, τουτέστι πορευοῦ.

Πολλοὶ γὰρ ἀγαθοεργοῦσιν ἀπὸ θεωρίας ἢ ἀκοῆς, καὶ οὐκ ἐξ ἐπιστήμης. Μελίσσας λέγει προφήτας καὶ ἀποστόλους, ὧν οἱ πόνοι χρήσιμοι τοῖς τε μεγάλοις τὴν ἔξιν καὶ τοῖς βραχεσί· κηρὸν μὲν οὖν λέγει τὰ πράγματα· μέλι δὲ, τὴν τούτων θεωρίαν. Ὡσπερ ὀδηγεῖ τὰς αἴγας ὁ κτῆλος, οὕτως ὁ ἔσσην τὰς μελίσσας. Καλὸν οὖν παρὰ πάντα τὸν βίον ἡ τάξις. Στ. ιβ'. Ἄφρων ὁ ἄθεος, ὁ τὸ θεωρητικὸν ἀπολέσας· παράνομος δὲ, ὁ τὸ πρακτικόν. Στ. α'. Κατὰ κοινῶ φύλαξον, ἴν' ἢ σοι, φησὶ, καὶ βιώσαι ζωὴν αἰώνιον, καὶ διορατικῶ γενέσθαι. Πολλῶ γὰρ τοῦ τῶν ὀμμάτων φωτὸς λαμπρότερον αἰ τῶν θείων ἐντολῶν τηρήσεις ἡμῖν ἀναλάμπουσιν. Στ. γ'. Χεῖρ, ἢ ὀλοσχερῆς πρᾶξις· δάκτυλος δὲ, ἡ μερικωτέρα. Πειθόμενος δέ μοι πλατεῖαν ἔξεις τὴν καρδίαν εἰς ὑποδοχὴν τῶν ἀρετῶν. Στ. ιθ'. Συνοικεῖν ἀνδρὶ προσποιεῖται, ὡς κατὰ νόμον βιοῦσα· καὶ ἀναιρεῖ πάντα τὰ φοβερὰ καὶ κωλυτικὰ, τὴν ἀποδημίαν προβαλλομένη τοῦ συνοικοῦντος. Στ. κζ'. Ὁ γὰρ οἶκος αὐτῆς ὁδοὶ ἄδου, εἰς ταμεῖα θανάτου κατάγουσαι. Οἱ γὰρ πειθόμενοι αὐτῇ, χοῖκοι γινόμενοι παρ' αὐτῆς καὶ γήνιοι, οὕτως ἀπολοῦνται. Τὸ δὲ, “Ἐπὶ πέταυρον ἄδου,” οἱ λοιποὶ ἐν βάθεσιν εἶπον. Στ. κβ'. Πολλὰ σημαίνουσα, καθάπερ εἶπομεν, ἡ ἀρχὴ, νῦν τὸ αἴδιον δηλοῖ, καὶ τὸ αἴτιον, καὶ τὸ ποιητικόν. Ἡ δὲ ἀρχὴ τινῶν ἐστὶν ἀρχή, καὶ σημαίνει σχέσιν, ἀλλ' οὐκ οὐσίωσιν. Τὰ γὰρ πρὸς τι, τοιαῦτα· ὡς τὸ δεξιὸν καὶ ἀριστερόν. Οὐσία τοίνυν οὔσα ἢ τοῦ Θεοῦ σοφία, οὐκ ἀρχὴ τινῶν ἐστὶ· καὶ πρὸ κτίσεως γὰρ ἔχει τὸ εἶναι σοφία. Ἦνίκα δὲ σχέσιν τὴν πρὸς τὰ γενητὰ δέξεται, τότε ἀρχὴ γίνεται τῶν ὁδῶν τοῦ Θεοῦ ποιητικῶν καὶ προνοητικῶν, εἰς τὰ ἔργα ἃ 39.1632 τὴν ὑπαρξιν ἐκ τοῦ Δημιουργοῦ ἔχει μηδὲν αὐτῇ συνενεγκόντα πρὸς τὸ εἶναι σοφίαν· ἀλλ' ἡ σχέσις καθ' ἣν ἀρχὴ καὶ δημιουργὸς λέγεται, τότε ὑπέστη, ὅτε καὶ τὰ γενόμενα. Ἀρχὴ γὰρ οὐ προϋπάρχει ὧν ἔστιν ἀρχή· οὔτε ταῦτα μετ' ἐκείνην ὑπάρχειν λέγεται, εἰ τὴν οὐσίαν ἔχουσιν ἐν χρόνῳ τὰ κτίσματα. Οὔσα γὰρ αἴδιος ἢ σοφία οὐχ ὑπόκειται χρόνῳ.

Σύζυγος οὖν ἡ ἀρχὴ τοῖς κτίσμασι. Προϋπάρχων τῆς κτίσεως, σοφία ὦν, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐὰν λέγει· “Κύριος ἔκτισέ με,” μὴ οὐσίωσιν τὴν νόησιν ἔχη, ἀλλ’ εἰς σχέσιν τὴν πρὸς τὰ κτίσματα. Εἰς ἔργα γὰρ ἐκτίσθαι φησὶν, ἐπὶ τῷ ἀρχῇ εἶναι τῶν ποιητικῶν καὶ προνοητικῶν ὁδῶν τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν αἰτία, εἰσαγωγικῶς γε μὴν ἔτι εἰπεῖν. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γέγονεν, ἀναλαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφήν· καὶ πρὸ αἰώνων ὦν καὶ αἰδῖος, καθ’ ὃ Θεὸς Λόγος ἐστίν, ἐκτίσθαι λέγεται ὅτι γέννησιν τὴν ἐκ Μαρίας ἔσχε, γενόμενος σὰρξ· ὡς ἂν οἱ θέλοντες κατὰ Θεὸν ὁδεύειν καὶ πρὸς Θεὸν, χρῶνται διδασκάλῳ, ὑπογραμμὸν ἀρίστου βίου καὶ διδασκαλίαν τοῖς ἐπομένοις παρέχοντα. “Ὅτι δὲ τὸ, “ἔκτισεν,” οὐ δηλοῖ πάντως οὐσίωσιν, δηλοῖ λέγων ὁ Δαυὶδ· “Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ, ὁ Θεός.” Αἰτεῖ γὰρ οὐχ ὡς μὴ ἔχων, λαβεῖν, ἀλλ’ ὡς ριπώσας αὐτήν, ἀναλαβεῖν αὐθις κεκαθαρμένην. Καὶ Παῦλος δὲ λέγων τοὺς δύο κτιζέσθαι εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, οὐκ οὐσίωσιν ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἔνωσιν ἐξ ὁμονοίας δηλοῖ· ὡς περ οἱ ἐρμηνεύσαντες “Ἐκτίσατό με” ἐξέδωκαν. Στ. κγ’. Ἀντὶ τοῦ, Κατέβαλεν αἰτίαν τε καὶ κρηπίδα τῶν κτισμάτων· κατὰ τὸ, “Πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων.” Καὶ αὐτὸς δὲ φησὶν ὁ Κύριος· “Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ.” Ὡς γὰρ θεμέλιος βουλόμενος εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, ἄνθρωπος ὑπέμεινε γενέσθαι, ἵν’ ἐπ’ αὐτῷ ἰδρυθῆ ἡ μὴ σαλευομένη· οὕτω καὶ τῇ κτίσει παρασχεῖν τὸ εἶναι βουλόμενος, κατ’ αὐτήν γέγονεν, τὴν προειρημένην σχέσιν εἰσάγων, γινόμενος τοῖς ἐσομένοις ἀρχὴ καὶ αἰτία· ἀλλ’ εἰ καὶ κατὰ ταῦτα, φησὶν, ἐκτίσθην, ἀλλὰ πρὸ πάντων γεννᾷ με Θεός, ὅπερ ἐστὶν Υἱόν. Στ. κζ’. Θρόνον τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ἀνέμους δὲ τὰ νοερά πνεύματα λέγει· ἢ καθὼς καὶ Δαυὶδ· “Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων” τὸ κουφότερον αὐτοῦ τῆς οὐσίας καὶ ἀσώματον παραστήσαι βουλόμενος. Στ. κθ’. Ὅρα διαιρουμένους τὰ ἔργα, τὴν σοφίαν καὶ τὸν Θεόν. Ὁ μὲν ἐποίει, φησὶν· ἐγὼ δὲ ἤρμοζον. Ἰσχυρὰ δὲ, πῶς; Οὐ δεόμενά τινος ὑποβάθρας· βουλήσει γὰρ μόνη κατέχεται τοῦ Θεοῦ. Στ. λε’. Ἡ ὅτι ἅμα τῷ φανῆναι παρέχῳ ζωὴν, ἢ ὅτι ἀποκαλύψει τινὶ συγκαταβαίνων πρὸς τὴν ἐκεῖ 39.1633 νου ἀσθένειαν, τότε ἐξέρχεται· ζωὴ γὰρ ὦν, καὶ ἔξω γενόμενος τοῖς δυναμένοις ἰδεῖν αὐτὸν, ζωὴν δίδωσι· θέλησιν δὲ ἡ ἀγάπην φησὶν, ἢ ὅτι ἐποίησεν ἡμᾶς αὐτεξουσίους εἰς τὸ ἐτοίμους εἶναι πράττειν ἃ δεῖ. Στ. β’. Ἐκκλινάτω, ἵνα φρόνησιν λάβῃ· ῥώννυται γὰρ ὁ ἀτελής ὑπὸ τῶν τῆς σοφίας λόγων καὶ μυστηρίων. Στ. ε’. Ἡ αὐτὴ τροφή καὶ κρέα ὀνομάζεται καὶ ἄρτος καὶ γάλα καὶ οἶνος. Πλὴν οἱ ἄφρονες ὡς ἄρτου αὐτῶν μεταλαμβάνειν λέγονται καὶ ὡς οἴνου κεκερασμένου· εἰ δὲ τοῦτο, πῶς νοήσομεν. “Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος,” Ἄρτον δέ μοι νόει τὰς στερεὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ οἶνον, τὴν ἐκ μελέτης τῶν θείων Γραφῶν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ θεῖον σῶμα καὶ τίμιον αἷμα αὐτοῦ. Στ. ε’. Ἀκούει ὁ φυσικὸς νοήμων, “Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.” Τὰς βιωτικὰς φροντίδας καῦμα καλεῖ· τοὺς ὑπ’ αὐτοῦ δὲ ξηρανομένους καλεῖ χόρτον· ὁ δὲ Σωτὴρ διὰ τῆς παραβολῆς τὰς θλίψεις δηλοῖ· τὰς κατὰ τοῦ λόγου δὲ καὶ τοὺς διωγμοὺς ἐκάλεσε καῦμα. Στ. ιγ’. Ὁ σοφὸς ἐπιτιμητικῶ λόγῳ εἰς αἴσθησιν ἄγει τὸν βαρυκαρδίον. Στ. ζ’. Ὅρα ὅτι οὐ τὸ ἐπιθυμεῖν πονηρὸν, ἀλλὰ τὸ τοιῶσδε ἐπιθυμεῖν, πονηρὸν; Τῶν δὲ ἀσεβῶν καὶ ἐλπίδες πονηραὶ· πᾶν γὰρ ὃ ἐλπίζει, ἀπώλεια. Στ. η’. Τὸ, “Ἄντ’ αὐτοῦ,” οὐχ ὡς ὑποκειμένου τοῦ εὐσεβοῦς τῇ δίκῃ, ἀλλ’ ἐπειδὴ ἡ παγὶς ἔστηκεν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ κατὰ τοῦ δικαίου, ὁ μὲν εὐσεβῆς ρύεται ἐξ αὐτῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ ἀσεβῆς ἐγκαταλειφθεὶς παρὰ τῆς θείας προνοίας πίπτει ἐν αὐτῇ· ἢ ὅτι ἐπειδὴ ὁ δίκαιος ὑπόκειται τισιν ὡς ἄνθρωπος ἁμαρτίας, ἐλθὼν δὲ ὁ ἀσεβῆς καὶ κακοποιήσας τὸν δίκαιον, τῶν μὲν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν μελλουσῶν κολάσεων ἐρρύσατο αὐτὸν, εἰς ἑαυτὸν δὲ τὰς τιμωρίας ὑπεδέξατο, παραδίδοται δὲ οὐχ ὑπὸ τινος ἄλλου, ἀλλ’ ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας, ὡς προπαραδοὺς ἑαυτὸν εἰς ἀδόκιμον νοῦν.

Στ. κδ'. Οί συνάγοντες φθοράν ἐλαττοῦνται τῶν ἀρετῶν· ἢ οἱ λόγους συνάγοντες, καὶ μὴ μεταδιδόντες. Στ. κθ'. Ὁ ἐφ' ἐκάστω τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἰδίου οἴκου δυσχεραίνων, ἄοικος ἔσται· δουλεύσει δὲ ἄφρων φρονίμῳ. Στ. λα'. Ἀσεβῆς τοίνυν, φησὶν, ὁ τὸν Θεὸν μισῶν· ἀμαρτωλὸς δὲ, ὁ περὶ τὰς πράξεις πονηρός· δίκαιον δὲ ἐνταῦθα τὸν πρακτικὸν μετὰ λόγου καὶ ἐπιστήμης λέγει· πολλή γάρ ἐστὶν ἡ τῆς δικαιοσύνης ἀκρίβεια.

39.1636 Στ. β'. Τὸ κρεῖσσον, οὐ συγκριτικόν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Στ. θ'. Ὁ πρακτικὸς καὶ ἰδιώτης, τοῦ ἐν λόγῳ καὶ κομψοῦ καὶ ἀπράκτου, τιμιώτερος. Στ. ιβ'. Αἱ ρίζαι τῶν δικαίων οὐκ ἐξαρθήσονται, τουτέστιν αἱ ἀγαθαὶ ἕξεις. Στ. ιζ'. Ὁ ἐὰν λέγῃ, φησὶ, πιστοῦται τοῖς ἔργοις· καὶ εἰ ἔργου ἐστὶ πιστότερον· ἢ ἀντὶ τοῦ, φανεράν, βεβασανισμένην, ἀνέλεγκτον, ἰκανὴν αὐτὴν ἐπιδειξαι· ἀδίκων δὲ μάρτυς, ὁ συνιστᾶν ἐπιχειρῶν ἂν ἂν ἄδικα πράττη· δόλιος δὲ, ὡς οὐδὲν ἔχων εὐθές. Στ. κε'. Ὁ μὲν τῶν κολάσεων λόγος ταράσσει τὸν ἄρτι φοιτῶντα τῷ πρακτικῷ βίῳ· εὐφραίνει δὲ ὁ τῶν ἐπαγγελιῶν. Ὁ γὰρ τέλειος δίκαιος οὐ φοβηθήσεται ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς, φόβον ἔχων Κυρίου τὸν ὑπεραίροντα πάντα. Στ. κς'. Ὁ μὲν δίκαιος, εἰδὼς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, συγγινώσκει, κἂν ἀμάρτημα ἦ τὸ παρὰ τοῦ φίλου· ἢ ὅτι ἐπιγινώσκων ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐστὶν ὁ φίλος, σύμφωνος ἑαυτοῦ ἐστὶ μετριοφρονῶν, καὶ φυλάσσει ἑαυτὸν, καὶ μηδὲν τῆς ἐχθρᾶς κακίας ἔχων, ἀστασιάστους ἔχει τοὺς λογισμούς. Στ. β'. Ὁ μὲν γὰρ ἔξει τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, οἱ δὲ καρπὸν οὐχ ἔξουσιν ὠριμον· πτοήσῃ δ' ἑαυτὸν, οὐχ εὐρίσκων συστήναι τῇ ἑαυτοῦ ἀμαρτίᾳ. Στ. ιδ'. Νόμος ὁ φυσικὸς, ἀφ' οὗ βρῦει τὸ τῆς ζωῆς αἴτιον· δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται· τιμωρία δὲ ἐπὶ θάνατον τῷ παγιδευθέντι κακοῖς· ἡ πηγὴ ζωῆς, τὰ ἔργα τῶν ἐντολῶν. Δικαίῳ τοῖς ἔθνεσιν ὁ τῶν ἐκ περιτομῆς πλοῦτος προσγενήσεται. Στ. ι'. Ὁ νοῦς αἰσθανόμενος ἀμαρτίας, ὀδυνᾷ τὴν ψυχὴν· οἰκία δὲ τῶν ἀσεβῶν, ἕξεις καὶ διαθέσεις· σκηναὶ δὲ εἰσὶν αἱ προαιρέσεις· ἔστι δὲ ὁδός, ἢ δοκεῖ ὀρθὴ εἶναι, ἡ τῶν ὄντων τὰ δοκοῦντα προκρίνουσα. Καρτερικῶς τὸ πρακτέον λογίζεται. Μερίδα σχήσουσιν, ἢ συμερίσονται· ὁ θρασὺς γὰρ οὐκ ἂν εἴη δειλός. Στ. κ', κγ'. Τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ ὡς οὐκ ἐν τάξει παραινέσεως τέθεικεν, ἀλλὰ τὰ συμβάντα ἀπαγγέλλει· εἴτα διορθωτικῶς τὸ ἐπαγόμενον· τὸ, “Ὁ ἀτιμάζων πένητα ἀμαρτάνει” τὰ γὰρ αὐτόθι δῆλα κακά· οὐδὲ διορθοῦταί τις, οὐκ ἂν καταγνοίη τῶν τοιούτων· τίς δ' ἂν τοὺς ἄλλους ἐπαινέσειεν; Ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς φροντίζων περιττεύει πράξει καὶ γνώσει. Καὶ γὰρ ὁ περὶ τῶν πρακτέων αἰεὶ σκοπῶν ἔξει τι πλεον· ὁ δὲ ἡδὺς καὶ ἀνάληγτος, ἤγουν ὁ τοὺς πόνους ἐκτρεπόμενος ἐν ἐνδείᾳ ἔσται τῶν ἀρετῶν. Στ. ις'. Τὸ, νοσιᾶ, ποτὲ τὸν τόπον σημαίνει, ποτὲ 39.1637 δὲ τὰ ἐνοσσεύοντα ζῶα. Ἡ τοίνυν ὁ τόπος τῆς σοφίας, τὰ θεωρήματα ἐν οἷς οἰκεῖ, αἰρετώτερα ἐστὶ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως· ἢ τὰ κηρύγματα τῆς σοφίας. Ὡσπερ γὰρ χρυσὸς ἀργύρου κρείσσων, οὕτω καὶ σοφία φρονήσεως· ἢ μὲν γὰρ ἐν τῷ γινώσκῃ ἐστὶν, ἢ δὲ ἐν τῷ ἐρμηνεύειν τὰ γινωσκόμενα. Ἡ νοσιᾶς σοφίας, τὰς Ἐκκλησίας, ἢ τὰς τῶν ἁγίων ἐκεῖθεν μονάς· σοφία δὲ ὁ Χριστός. Στ. ιζ'. Τὸ γὰρ ἀδιάστατον τῶν πράξεων ἔχουσαι, τὸ τῆς ζωῆς τῆς καταλλήλου μῆκος ἔχουσιν, ἀπὸ κακῶν ἐκκλίνουσαι, τουτέστι θανάτου. Στ. κθ'. Ἐνταῦθα ἄνδρα παράνομον διάβολον καλεῖ, ὃς ἀποπειρᾶται τῶν ἀνθρώπων, γινῶναι θέλων τίνες εἰσὶν ἐξ αὐτῶν ὅμοιοι αὐτῷ καὶ θέλοντες παρανομεῖν· καὶ ἀπάγων αὐτοὺς εἰς ὁδοὺς ἥτοι εἰς πράξεις οὐκ ἀγαθὰς· ὁ αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ στηρίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐφ' ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων, καὶ νοῶν ἀκριβῶς πρὸς ποῖον πάθος ἐπιρρέπῳ τις ἔχει· καὶ γνοὺς ἐκ τῶν κινήματων, ἰστᾷ αὐτοῦ παγίδας· καὶ συλλαβῶν ἀπάγει αὐτὸν εἰς πάντα τὰ κακά. Ὅριζεν δὲ τοῖς χεῖλεσιν εἶπεν, διότι ταῖς πονηραῖς αὐτοῦ ὑποβολαῖς, ἔργοις τελειῶσαι σπουδάζει διὰ τῶν ἀνθρώπων πάντα τὰ αὐτῷ καταθύμια· οὗτος δὲ ἐστὶν ἡ κάμινος τῆς κακίας, ἡ φλέγουσα τὸν ὑποδεξάμενον τοῖς

δεδεασμασιν αὐτοῦ εἰς πᾶσαν κακίαν. Στ. λ'. Ὁφθαλμὸς θεωρῶν καλὰ, ἦτοι διακεκριμένος· τίνα δὲ τὰ καλὰ, ζητητέον· καὶ μὴ θεωρῶν χρυσὸν, λυπεῖται· εἶτε σῶμα λαμπρὸν, πάλιν κατατήκεται· ἀλλὰ τίνα ἐστὶ τὰ καλὰ, ἄκουσον· Τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν· ὥστε τὰ τοιαῦτα βλέπετε, οἷον τὴν ψυχὴν εὐφραίνει· ἐπεὶ τί ὄφελος τερφθῆναι μὲν τὸν ὀφθαλμὸν, μηδὲν δὲ γενέσθαι πλεόν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν διαφθαρήναι; Στ. λα'. Τὰ πολλὰ τῆς κακίας αὐτοῦ ἀνωτέρω εἰπόντες, τοῖς εἰρημένοις τὰ λείποντα προσθήσομεν. Μετὰ τῶν ὑπερβολῶν αὐτοῦ πάντων λέγει καὶ ταῦτα τοῖς πειθομένοις αὐτῶ· Τοῦτο τὸ πρᾶγμα κατ' ἀνάγκην ἐστὶ (τὸ διορατικὸν ἀκονήσας εἰς τὸ κακὸν), χρηστὸν αὐτῶ. Ἡ ἡδονὴ φυσικὴ ἐστὶ, χρηστὸν αὐτῆ· ἐκ Θεοῦ τὰ χρήματα, ἀπολαυστέον αὐτῶν. Ὅποταν δὲ εἰς πάντα καταπαίση τὸν ὑπήκοον αὐτοῦ, τότε ποιεῖ αὐτὸν ἐγκαυχᾶσθαι κατὰ διάνοιαν, ὡς δικαιοσύνας μεγάλας ποιῶν, καὶ ὅτι ἐν τοῖς γηραιοῖς ταῦτα ὑποτίθεται. Στ. ζ'. Ὁ πιστὸς μὴ σπεύδων περὶ τὰ αἰσθητὰ, ὡς πάντα ἔχων ἐστίν· ὁ δὲ περὶ ταῦτα σπεύδων, ὡς μηδὲν ἔχων ἐστίν· ἀγαπῶν γὰρ ἀργύριον, οὐ πλησθήσεται ἀργυρίου· ἢ καὶ, Ὁ πιστὸς ὄψεται τοὺς λόγους τοῦ κόσμου τούτου, ὡς χρήματα τοῦ νοῦ τροπικῶς εἰρημένους· ὁ δὲ ἄπιστος, οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἄψεται πράγματος τῶν λόγων δι' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς. Στ. κη'. Ἐνεὸς, ὁ τῆ σιωπῆ τὴν ἑαυτοῦ ἀμαθίαν, ἢ τὸ πάθος κρύπτων παρ' ἑαυτῶ ἢ τοῖς πέλας, δοκεῖ.

39.1640 Στ. ζ'. Οὐ πᾶσαν ἐκτελεῖ τὴν κακίαν (ἀδύνατον γάρ), ἀλλὰ πράττει τὰ συνυπάρχειν δυνάμενα· ἔτι δὲ κακοποιῶν οὐκ ἐπαύσατο. Ἡ ἔννοιαν ἀγαθὴν τὸν Χριστὸν λέγει· αὐτὸς γὰρ αὐτὴν ἐγγυᾶ· καὶ πᾶς δὲ ὁ ἀγαθὰ πράττων εὐρήσει αὐτόν· φρόνιμον γὰρ τὸν πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ποιῶντα λέγει. Στ. κδ'. Ὁ μὴ ὀρθῶς βιοῦς κρύπτει ἐν τῇ ψυχῇ τὰς χεῖρας ἀδίκως· τὴν ἑαυτοῦ γῆν ἐργάσασθαι μὴ βουλόμενος, πῶς ἐμπλησθήσεται ἄρτων; Αἱ γὰρ πρακτικαὶ ἀρεταὶ χειρῶν ἐπέχουσι λόγον, τὸν ἄρτον ἡμῶν προσφέρουσαι τῷ στόματι τὸν ἀπ' οὐρανοῦ καταβάντα. Οὐ δύναται τοίνυν οὗτος οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὠφελῆθῆναι, ὀκνηρὸς ὢν. Στ. κα'. Ἡγοῦν ἢ κρίσις καλύπτει τὴν ἀπολογία τῶν ἀσεβῶν. Ὑπερβάλλει γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς εὖ ποιῶντας ταῖς ἀμοιβαῖς. Στ. κς'. Μὴ δίδου σεαυτὸν εἰς τὸ ὑπερτίθεσθαι μετανοεῖν, αἰσχυρόμενός τινα. Ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃς, καὶ οὐκ ἔχῃς καιρὸν τοῦ μετανοῆσαι, οὐκέτι ἔξεις ἀνάπαυσιν. Στ. κγ'. Εἰσάγει δὲ παρ' ἑαυτῶ τὸν βάσκανον διάβολον, καὶ τρώγει τὸν ψωμὸν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, ὁ μετὰ κενοδοξίας, ἢ ἀνθρωπαρεσκευίας ποιῶν τι τῶν ἀγαθῶν ἔργων· ὁ γὰρ τοιοῦτος ἀπέχει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ὁ διάβολος φανεροῖ αὐτὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα διὰ τοῦ ἐπαίνου τοῦ πρὸς τὸν ἀνθρωπάρεσκον λοιμανῆται καὶ ἀποστερήσῃ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Στ. κ'. Οὐ γεννήσουσι πονηροὶ ἀρετὰς καὶ δόγματα ὀρθὰ (ταῦτα γὰρ ἐστὶ γεννήματα τῆς ψυχῆς), διὰ τὸ μὴ φοβεῖσθαι αὐτοὺς τὸν Κύριον· οἱ δὲ ὄντες ἐν φόβῳ Κυρίου ὄλην τὴν ἡμέραν ἔξουσιν ἔκγονα, καὶ ἢ ἐλπίς αὐτῶν οὐκ ἀποστήσεται. Ἀκολουθεῖ δὲ ταῦτα τοῖς εἰρημένοις. Οἱ μὲν γὰρ ἐχθροὶ, φησὶ, πονηροὶ ὄντες, ἐτέρων ἐπέχαιρον πτώμασιν· ὁ δὲ μέμφῃ σὺ, μὴ ζηλώσης. Τὸ γὰρ λαμπρὸν δῆθεν αὐτῶν καὶ ἀπατηλὸν, μέχρι τούτου τοῦ βίου, καὶ σβέννυται τελευτῆ· πολλακίς δὲ καὶ ἔτι ζώντων διελεγχθέντων ἐσβέσθη. Στ. ζ'. Ὁ σοφὸς ταῦτα τῆ σοφίᾳ φησιν, ἢ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος τῷ Κυρίῳ. Δύο δὲ φήσας, περὶ πλειόνων αἰτεῖ· ἀλλὰ τὸ δοκοῦν πρῶτον προαιτητικόν ἐστὶ τοῦ τυχεῖν ὢν αἰτεῖ λέγοντος· Μὴ μου παρακούσης, ἀλλὰ δίδου τὴν χάριν· ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον ἐπήγαγεν αἴτημα· Μάταιον λόγον, τὴν ψευδώνυμον μακρὰν μου ποιήσον, ἵνα μὴ πλησθῆς, ψευδῆς γένωμαι. Ὁ κόρος ὑπερηφανίαν ποιεῖ, καὶ τὸ δοκεῖν ὑπὲρ ἔλεγχον εἶναι· λόγῳ καὶ ἔργῳ ὡς ἀναμάρτητον. Τὸ γὰρ, Τίς με ὀρᾷ, ἀντὶ τοῦ, Ἐλέγχει, φησὶν· ἵνα μὴ πλησθῆς σοφίας, ἀκατάληπτος εἶναι δόξῳ τοῖς ἄλλοις, ἢ καὶ ψεύστης δόξῳ τὰ ὑπὲρ τούτους λαλῶν. Στ. ιε'. Ἡ βδέλλα τίκεται μὲν ἐν τοῖς γλυκέσι τῶν 39.1641 ὑδάτων,

σκωληκοειδές οὔσα τι ζῶον· λειοτάτη δέ ἐστι τῆ ἀφῆ, ἣτις τοῖς χανδὸν τοῦ ὕδατος μεταλαμβάνουσι, λεληθότως ὑπείσέρχεται τῆ λειότητι· εἶτα περιπλακεῖσα ἔνδον τινὶ τῶν μορίων, οὐ πρότερον ἀπορρήγνυται, ἕως ἂν τῆ ἐκπόσει τοῦ αἵματος ἀποκτείνῃ τὸν ἄνθρωπον· αἰμοπότης γάρ ἐστι, καὶ ἐντεῦθεν τρέφεται καὶ αὔξεται. Ταύτη νῦν εἶκασε τὸν διάβολον. ὅστις βία τῶν ἀνθρώπων κρατεῖν οὐ δυνάμενος· τρισὶ γὰρ κέχρηται μάλιστα κατ' αὐτῶν ὀρμητηρίοις, ἡδῶν, θέλγων ἀπατῶν, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μικρὸν λεληθότως αὐτοὺς ἀναιρῶν· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοὺς ταῖς τῆς ψευδοδοξίας ὁδοῖς ἐνάγει πρὸς ἀπώλειαν, ὅπερ δὴ καὶ ἄδην καλεῖ, τῷ τέλει τῆς δίκης δεικνὺς τῆς ἀμαρτίας τὸ μέγεθος· ἔπειτα περιβάλλων τῆ τῆς ἀκολασίας ἡδυπαθείᾳ, ὃ δὴ καὶ ἔρωτα καλεῖ γυναικῶν. Ἐπὶ τούτοις φιλαργυρία, ἥτοι πλεονεξία, ὅπερ δὴ καὶ γῆν οὐκ ἐμπιπλαμένην ὕδατος ἔφη· τοιαύτη γὰρ ἡ ψαμμώδης ἀπληστος.

Ταῦτα τοίνυν εἰσὶ τὰ πάθη, ἅτινα ἐξεύρηται τῷ πονηρῷ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν, ἅπερ οὕτως φιλεῖ καὶ στέργει, ὡς ἂν θυγατέρας ἰδίας. Τὸ τέταρτον δὲ καλεῖ τὴν τούτων τριβὴν καὶ συνήθειαν· οὐδὲ γὰρ ὁ πρὸς ἄπαξ ψευδοδοξήσας, ἢ πορνεύσας, ἢ ἐπιθυμήσας τοῦ πλείονος, εὐθύς ὑπέπεσε τοῖς παθήμασιν, ἀλλ' ὁ τῆ συνηθείᾳ λοιπὸν καὶ τὴν αἴσθησιν ἠττηθεῖς· τοιοῦτους γὰρ ἂν εὖροις τοὺς ταῖς ψευδοδοξίαις ἐντεθαμμένους, οὐδέποτε κόρον λαμβάνοντας, ἀλλ' αἰεὶ προεπιτείνοντας τὰ πάθη, ὡς καὶ ἑτέρους ἐπὶ ταῦτα προτρέπεσθαι. Ὡσπερ οὖν καὶ ὕδωρ καὶ πῦρ τῆ χορηγία τῶν προσφόρων οὐ παύεται, οὐδὲ λέγει, Ἄρκεϊ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαῦρον γίνεται· τό τε ὕδωρ τῆ ἐπιρροῇ τοῦ ὕδατος οὐ λήγει, ἀλλ' αὔξεται· ἃ καὶ σὺ, φησὶν, ὦ παῖ, γινώσκων, ἀπέχου τούτων, ἵνα μὴ λάθῃς κατὰ βραχὺ, καθάπερ βδέλλη λειοτάτη, τῆ ἡδονῆ τὰν βίον ἀποσυλῶμενος. Στ. ιθ', κ'. Ἴχνη ἀετοῦ πετομένου, ἢ τοῦ σοφοῦ ψυχῆ, ἢ, σοφὸς οὔσα, ἀδυνάτως ἔχει πρὸς τὸ γνῶναι ἀφ' ἑαυτῆς τὰ τοῦ νοητοῦ ἀετοῦ πετάσματα· περὶ οὗ γέγραπται· Ἄετος ὁ μέγας καὶ ὁ μακρὸς τῆ ἐκτάσει καὶ πλήρης ὀνύχων, οὐκ ἔχων ἴχνος τῆς παρουσίας τοῦ διαβόλου, εἰ καὶ προέπτη μοι πόθεν οὐκ οἶδα· ἐκκλίνοντος γὰρ ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον, τῷ μὴ ἔχειν με πρὸς αὐτὸν πόθον. Τοιαύτη ὁδὸς μοιχαλίδος, ἢ νενοθευμένη διδασκαλία. Στ. κβ'. Ὁ ἐξ ἔθνων λαὸς, δοῦλος ὢν τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ διαβόλου τὸ πρότερον· οὕτως· Ἐπ' ἔθνη ἀσυνέτω παροργιῶ ὑμᾶς· καὶ, Ἄφρων πλησθῆ σιτίων τῶν τῆς ζωῆς· καὶ, Μισητὴ γυνή, ὃ ἐστι πόρνη· πόρνη γὰρ ἦν ἡ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία, ὀπίσω θεῶν ἀλλοτρίων πορευομένη· καὶ οἰκέτις ἐκβάλλῃ τὴν ἑαυτῆς κυρίαν, ἢ τῶν ἔθνων Ἐκκλησία τὴν Συναγωγὴν οὔσαν κυρίαν· ταύτης γὰρ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται δέονται. –Τῆς διανοητικῆς ἐπισκέψεως δούλη ἢ κατὰ τὸ γράμμα, ἦν Ἰουδαῖοι μὲν ὡς δέσποιναν προετίμων· τὰ δὲ ἔθνη μεταλαμβάνοντα τὸ ῥητὸν εἰς τὸ πνευματικὸν, τὴν ὡς δέσποιναν παρ' ἐκείνοις ἐξέβαλον, τὴν σωματικὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν. Στ. κε'. Τὰ ἔθνη φησὶν, οἷς οὐκ ἔστιν ἰσχύς, καὶ θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς δι' ἔργων ἀγαθῶν τὴν αἰώνιον 39.1644 ζώην. Καὶ οἱ χοιρογρύλλιοι· εἶδος ἰχθύος, ἥτοι οἱ λαγωοὶ οἱ καλούμενοι οἴστροι, τὰ πρῶην ἀσθενῆ ἔθνη, καταφυγόντα πρὸς τὸν Χριστόν· πέτρα γὰρ καταφυγὴ τοῖς χοιρογυλλίοις, οἱ ἐποίησαντο ἐν πέτραις. Καὶ σὺ οὖν, φησὶ, κἂν ἀσθενὲς ἦς ζῶον, ἐπιλαβοῦ τῆς πέτρας τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ πρὸς αὐτὴν τὸν βίον ἀπεύθυνε.

Πράξεις ἐρειδόμενος εἰς τὴν βασιλείαν εἰσέρχεται. Οὐκοῦν καὶ σὺ, φησὶ, μὴ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς πίστεως ἀπιστήσης τῆ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, ἀλλὰ πιστεύων τῆ περὶ αὐτῆς ὑποσχέσει, τὰ ταύτης ποιητικὰ μετέρχου προστάγματα. Λέων Χριστός· πάντα γὰρ τὰ λογικὰ πρὸς αὐτὸν κτήνη εἰσὶ· Μωϋσῆς γὰρ φησὶν· “Ἐγὼ δὲ ἄλογός (7) εἶμι.” Τὸ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν, ἀνεμποδίστως διαβαίνειν λέγεται. Στ. λα'. Ὁ ὑπὲρ ἀμαρτιῶν προσενεχθεὶς, καὶ ἐν ὕψει βαίνων, ἔχει ἐφεπομένην αὐτῷ τὴν ἀγέλην. “Ὅταν γὰρ ὑψωθῶ, φησὶ, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτόν.” Ὁ ἀλεκτριῶν διδασκάλου

πρόσωπον φέρει, ὃς τὸν λόγον σπείρων ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἰσχυρῶς ἐστὶ προσαγγέλλων τὸ φῶς. “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.” Οὗτος ἦν ὁ ἀπ’ ἀρχῆς διυπνίζων τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας διὰ πολλῶν προμηνύων· καὶ σκότος ἐκθλίβων, καὶ τὸ φῶς αἰώνιον πᾶσι φανερῶς ὑποδεικνύων. Ἐμπεριπατῶν ἐν θηλείαις εὐψύχως, τουτέστιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, εὐψύχως καὶ γενναίως, ὡς φησιν· “Ἴδου ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.” Στ. λβ’. Ἡ καὶ ἐὰν εἰς τὸν νοῦν τῶν Γραφῶν καθῆς σεαυτὸν· ἢ, ἐὰν μὴ ἔχῃς μαθητικὸν οὖς, ἀλλ’ ἀντιλογητικὸς εἶ, ἀκούσῃ; “Εἰ δέ τις φιλόνεικος εἶ, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν.” Στ. γ’. Ἡδοναῖς ἢ διδαχαῖς ἀλλοτρίαις τὸν σὸν πλοῦτον μὴ δώσεις. Μετὰ βουλής οἰνοπότει. Τὸν τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου πίνων οἶνον, τὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν, καὶ τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν, μετὰ πολλῆς προσέρχου διακρίσεως τῆ τῆς διανοίας ἐπισκέψει. Στ. ζ’. Νῦν λύπην εἶπε τὸν πόνον. Οἱ οὖν διὰ Θεὸν κοπιῶντες καὶ ὀδυνώμενοι, ἐπ’ ἂν μεθυσθῶσι τῆς πρὸς τοῦ οἴκου Κυρίου πίότητος, τῶν ὀδυνῶν ἐπιλανθάνονται. Στ. η’. Τὴν προαίρεσίν σου ἔχε εἰς τὸ προσέχειν τοὺς λόγους μου, εἰρημένους ὑπὸ Θεοῦ. Στ. κγ’. Ἄνεμος βορέας, ὁ διάβολος, διεγείρων καὶ πειράζων τοὺς ἀγίους ὑψηλοὺς αὐτοὺς ὄντας, καὶ μὴ θέλων ἐργάζεσθαι· ἢ ἐγείρων λόγους κατὰ τῶν ἑαυτοῦ δογμάτων. Στ. γ’. Ὡσπερ οὖν ταῦτα μεταφέρει μᾶλλον ἐπὶ τὸ εὖ ἔχον τὰ ζῶα, οὕτως ἢ ῥάβδος, τουτέστιν ἐπιτιμία, τὸ παράνομον ἔθνος ῥυθμίζει. Στ. ζ’. Τῶν τοιούτων, φησὶ, περιαίρει μᾶλλον τὴν δυναστείαν, καὶ μήτε πρακτικὴν ἀρχὴν μήτε λογικὴν τούτοις ἐγχείριζε. 39.1645 Στ. ιε’. Εἰ ἀπὸ καρπῶν δικαιοσύνης φύεται δένδρον ζωῆς, πᾶς κρύπτων τὴν δικαιοσύνην τῆ ἀδικία, ἥτις λέγεται χεῖρ, οὐ βρώσεται ἐκ τοῦ τῆς ζωῆς δένδρου. Στ. κγ’. Τῶν μαθητῶν σου, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἕξιν ἐπάγῃς τὴν διδασκαλίαν. Στ. κβ’. Τὴν θεωρίαν τῶν γεγονότων, καὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἀγίας Τριάδος, ἔνδυμα εἶναι λέγει νοῦ καθαροῦ, ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας.